

TÌNH HÌNH VÀ PHƯƠNG HƯỚNG SẮP TỚI CỦA CÔNG TÁC THÔNG TIN KHOA HỌC, KỸ THUẬT Ở NƯỚC TA

NGUYỄN NHƯ KIM

Cuộc cách mạng khoa học và kỹ thuật hiện nay trên thế giới đang triển khai với một qui mô và tốc độ chưa từng thấy. Những thành quả mà cuộc cách mạng đó đưa lại ngày càng nhiều và ảnh hưởng đến hầu hết mọi lĩnh vực hoạt động của con người, tạo nên những chuyển biến lớn trong các lĩnh vực vật chất như năng lượng, vật liệu, công cụ sản xuất, phương tiện lao động và sinh hoạt... cũng như trong lĩnh vực những tri thức khoa học và kỹ thuật, những phương pháp và kinh nghiệm sản xuất, quản lý, giáo dục... kết tinh dưới một dạng chung nhất là «tín khoa học, kỹ thuật» với nghĩa rộng nhất của thuật ngữ đó. Chính lĩnh vực thứ hai là địa bàn phát huy mạnh mẽ tính kế thừa của khoa học, kỹ thuật thông qua sự «lưu thông» của các tin đó trong thời gian và không gian.

Sự tăng vọt về khối lượng tin khoa học và kỹ thuật thể hiện ở chỗ, số lượng các ấn phẩm (1) về các ngành khoa học và kỹ thuật trên thế giới trung bình cứ 10 năm lại tăng gấp đôi, đã được các giới khoa học và kỹ thuật ví là «sự bùng nổ về tin tức», hay «dòng thác tin tức». Theo cách nói hình tượng của họ, nếu trong cuộc cách mạng công nghiệp trước đây, một nhà khoa học có thể theo dõi được khá đầy đủ các tài liệu về ngành chuyên môn của mình một cách không khó khăn lắm, thì ngày nay, một nhà 1 học chẳng hạn, dù có khả năng đọc liền thậm chí 20 giờ một ngày cũng không thể bao quát được 10% số tài liệu riêng về ung thư học xuất bản trong ngày hôm đó; một kỹ sư hóa chất muốn đọc hết các tài liệu

chuyên môn của mình xuất bản trong một năm trên thế giới phải cần đến hơn 400 năm!

Tuy nhiên, điều đó không có nghĩa là những người làm công tác sản xuất, khoa học, kỹ thuật hiện nay không thể tránh khỏi nguy cơ lạc hậu với tình hình tiến bộ trong ngành mình, mà nói lên sự cần thiết phải cải tiến về căn bản công tác thu thập, xử lý, lưu trữ và phổ biến những tin đó, nghĩa là phải có những chuyển biến về chất trong công tác thông tin khoa học. Sự chuyển biến đó hiện nay đang thể hiện trên các mặt tổ chức, phương tiện và phương pháp công tác. Về tổ chức, sự phân công hợp lý hơn lực lượng lao động khoa học, kỹ thuật đã đưa tới sự hình thành một đội ngũ cán bộ chuyên về thông tin khoa học mà hoạt động của họ đã được thừa nhận là không thể thiếu được đối với mọi hoạt động kinh tế, khoa học, kỹ thuật và tổ chức, lãnh đạo, quản lý. Nhiều tổ chức quốc gia và quốc tế đã được thành lập để thu thập, trao đổi và phổ biến tin nhanh nhất và hiệu quả nhất trong các ngành khoa học, kỹ thuật và kinh tế quốc dân, và giữa các nước hội viên. Về phương tiện để tiến hành công tác thông tin, bên cạnh các phương tiện «cổ điển» bán cơ khí và cơ khí, đã xuất hiện các máy tính điện tử cực nhanh, có dung lượng bộ nhớ rất lớn, chuyên dùng để xử lý, phân tích, tổng hợp, lưu trữ và truyền tin. Và cùng với việc

(1) Đây chỉ nói những tài liệu được công khai, theo ước tính chỉ bao gồm khoảng 20% tổng khối lượng tin khoa học xuất bản trong cùng một thời gian.

sử dụng các phương tiện điện tử hiện đại đó, đã xuất hiện một khoa học mới mang tính chất liên ngành, đó là *Khoa học thông tin tự động* (Informatique). Mặt khác, sự ra đời của ngành « Thông tin khoa học và kĩ thuật » (Information scientifique et technique) như là một khoa học thực thụ với mục đích và phương pháp nghiên cứu riêng, đã bảo đảm cơ sở về phương pháp luận cho hoạt động thông tin khoa học, kĩ thuật.

Hiện nay, các nước phát triển và đang phát triển đều coi công tác thông tin khoa học, kĩ thuật là một trong những công tác hàng đầu trong mọi lĩnh vực hoạt động kinh tế và khoa học, kĩ thuật. Tại các nước xã hội chủ nghĩa, các hệ thống thông tin khoa học, kĩ thuật đã liên tiếp ra đời và đang hoạt động có kết quả đối với mọi ngành khoa học, kĩ thuật và kinh tế quốc dân.

Miền Bắc nước ta đang tiến hành ba cuộc cách mạng, trong đó cách mạng kĩ thuật là then chốt, nhằm xây dựng cơ sở vật chất, kĩ thuật của chủ nghĩa xã hội. Nội dung của cuộc cách mạng đó bao gồm một phần của cuộc cách mạng công nghiệp đã qua trên thế giới và một phần của cuộc cách mạng khoa học và kĩ thuật hiện nay. Như đồng chí Lê Duẩn đã chỉ rõ : « Lực lượng sản xuất của nước ta vừa phải phát triển *tuần tự* theo qui luật chuyển biến từ sản xuất nhỏ lên sản xuất lớn, vừa có thể và cần phải phát triển nhảy vọt lên cơ giới hóa và tự động hóa, trước mắt là cơ giới hóa ».

Trong điều kiện nền kinh tế còn nghèo nàn, lại phải đương đầu với đế quốc Mỹ xâm lược, muốn thực hiện được phương hướng đó, con đường nhanh nhất và rẻ nhất là tranh thủ thừa kế những kiến thức đã có sẵn, những công nghệ tiên tiến đã ổn định, những kinh nghiệm sản xuất đã tích lũy hàng trăm năm nay trên thế giới, và cả những thành tựu mới nhất về khoa học và kĩ thuật, nhanh chóng đưa vào áp dụng trong điều kiện cụ thể của nước ta, kịp thời phục vụ những người làm công tác sản xuất, xây dựng, lãnh đạo, giảng dạy và nghiên cứu, để đỡ tốn công lao động, tránh phải đi đường vòng, làm lại những điều mà người khác đã làm. Rõ ràng, yêu cầu đặt ra cho chúng ta phải tiến hành tốt công tác thông tin khoa học và kĩ thuật.

Đảng và Nhà nước ta rất quan tâm đến việc xây dựng và phát triển công tác thông tin khoa học và kĩ thuật. Nghị quyết hội nghị lần thứ 7 của Ban chấp hành trung ương Đảng có ghi rõ : « Đi đôi với đẩy mạnh đào tạo, bồi dưỡng cán bộ khoa học kĩ thuật, cần tăng

cường hợp tác quốc tế và thông tin khoa học, kĩ thuật để tiếp thụ sớm những thành tựu mới nhất về khoa học, kĩ thuật của các nước xã hội chủ nghĩa và các nước khác ». Nghị quyết 157 của Ban bí thư trung ương Đảng về tăng cường công tác khoa học và kĩ thuật trong tình hình và nhiệm vụ mới, đã nêu rõ việc « tìm hiểu những thành tựu khoa học, kĩ thuật của thế giới », việc « nắm cho được những hiểu biết khoa học và kĩ thuật hiện đại nhất có liên quan đến công cuộc xây dựng nước ta », thành một nội dung trọng yếu của việc chuẩn bị cho cuộc cách mạng kĩ thuật trên qui mô lớn, với trình độ cao và trong phạm vi cả nước sau khi cuộc chiến tranh chống Mỹ, cứu nước kết thúc thắng lợi.

Công tác thông tin khoa học, kĩ thuật ở nước ta có nhiệm vụ nắm đầy đủ và nhanh chóng tình hình, xu hướng phát triển và những thành tựu về khoa học và kĩ thuật trên thế giới, trước hết là những thành tựu khoa học, kĩ thuật tốt, phù hợp với yêu cầu phát triển sản xuất theo kế hoạch kinh tế quốc dân, phù hợp với yêu cầu công tác khoa học và kĩ thuật nước ta. Đồng thời, tổ chức giới thiệu và phổ biến nhanh chóng những kết quả nghiên cứu và áp dụng khoa học và kĩ thuật vào sản xuất, những kinh nghiệm tốt về tổ chức, lãnh đạo, quản lí kĩ thuật trong nước. Làm tốt công tác thông tin khoa học, kĩ thuật, chúng ta sẽ tiết kiệm được tiền của, sức lực và thời gian, góp phần tăng năng suất lao động, phát triển lực lượng sản xuất, cải thiện đời sống nhân dân và củng cố quốc phòng.

Hoạt động thông tin khoa học, kĩ thuật ở nước ta được tiến hành từ hơn 10 năm nay. Từ những bước triển khai đầu tiên còn rời rạc, lúng túng, công tác thông tin khoa học, kĩ thuật ở một số cơ sở đã dần dần đi vào nề nếp. Trong thời gian qua, Phòng thông tin khoa học và kĩ thuật thuộc Ủy ban Khoa học và Kĩ thuật Nhà nước, các cơ quan thông tin ngành ở một số bộ, một số viện nghiên cứu đã tiến hành công tác thông báo, biên soạn, biên dịch, tóm tắt một số tin tức, tài liệu khoa học, kĩ thuật cần thiết để phục vụ sản xuất, giảng dạy, nghiên cứu và lãnh đạo. Các loại ấn phẩm thông tin, nói chung, đều được hoan nghênh, một số tin đã có tác dụng phục vụ trực tiếp cho sản xuất, đem lại một số hiệu quả kinh tế nhất định. Ở một số bộ và cơ sở, công tác thông tin khoa học và kĩ thuật đang hoạt động tốt, phù hợp với yêu cầu của các đối tượng

trong ngành. Gần đây, một số cơ quan thông tin ở các bộ đã bước đầu thực hiện nhiệm vụ thông tin phục vụ cấp lãnh đạo của ngành trong việc theo dõi tình hình phát triển chung trong nước và ngoài nước, nắm được kinh nghiệm chung của thế giới về quản lí, lãnh đạo tổ chức ngành—điều kiện rất cần để các cơ quan lãnh đạo quyết định và điều khiển chung sự hoạt động và phát triển của ngành.

Tuy nhiên, trong thời gian qua, mặc dù đã có những cố gắng và đạt được một số kết quả nhất định, nhưng nhìn chung công tác thông tin vẫn còn rất yếu so với yêu cầu và còn nhiều thiếu sót về một số mặt.

— Về hiệu quả công tác thông tin khoa học, kĩ thuật :

Do chúng ta chưa quán triệt một cách đầy đủ tinh thần *phục vụ trực tiếp* cho sản xuất và kinh tế nên mặc dù công tác thông tin đã bắt đầu triển khai khá lâu, nhưng nói chung hiệu quả của công tác đó còn ít. Chính vì vậy mà hoạt động thông tin ở một số cơ sở có lúc lên lúc xuống, và chưa tiến hành được ở phần lớn các xí nghiệp, nhà máy, công trường v.v... Chúng ta chưa xác định được rõ các loại đối tượng hiện nay cần tập trung phục vụ và chưa nghiên cứu, phân tích những yêu cầu về tin của những đối tượng đó. Vì vậy, những tin đưa ra còn nhiều mặt xa thực tế, chưa thích hợp với trình độ, khả năng áp dụng và khai thác của cán bộ chúng ta. Mặt khác, khi đưa tin, chúng ta còn nặng về các thành tựu khoa học, kĩ thuật hiện đại, khó áp dụng, mà không chú ý thích đáng đến các thành tựu và kinh nghiệm mặc dù đã cũ so với cuộc cách mạng khoa học và kĩ thuật hiện nay của thế giới, nhưng lại phù hợp với nội dung cuộc cách mạng kĩ thuật hiện nay ở nước ta. Một số lớn tài liệu thông tin còn mang tính chất phổ biến kiến thức chung chung, chưa đủ chi tiết để có thể góp phần trực tiếp giải quyết hoặc gợi ý giải quyết những vấn đề kĩ thuật cụ thể.

Thực ra, trong công tác thông tin khoa học, kĩ thuật trực tiếp phục vụ sản xuất, phục vụ công tác xây dựng, phục vụ đời sống, chúng ta còn gặp một số khó khăn như thiếu nguồn tài liệu cũ, công tác phổ biến tin khoa học, kĩ thuật trong nước chưa được tổ chức tốt, chưa theo sát được tình hình và yêu cầu của sản xuất. Nhưng mặt khác—mặt chủ quan, chúng ta chậm nhạy cảm với tình hình và phương hướng phát triển kinh tế, khoa học và kĩ thuật của Nhà nước, của từng ngành công nghiệp, nông nghiệp; chưa nắm

được những đề tài có tính chất chiến lược của sản xuất nên chưa có kế hoạch lâu dài tích lũy tin để phục vụ khi cần thiết, mà chỉ chạy theo nhu cầu trước mắt, do đó tin cung cấp thường là thiếu hệ thống, không đầy đủ và bị động.

— Về nội dung công tác thông tin :

Trong thời gian qua, chúng ta chưa chú trọng các khâu thu thập, xử lí, phân tích, tổng hợp và lưu trữ các tin, tài liệu, tư liệu để phục vụ công tác tra cứu sau này và làm cơ sở cho các ấn phẩm thông tin các cấp. Một mặt, do điều kiện tổ chức, trình độ nghiệp vụ của cán bộ, nhưng mặt khác, chủ yếu là chúng ta chưa nhận thức đúng đắn ý nghĩa của các quá trình công tác đó, vì vậy không đáp ứng được nhanh chóng và đầy đủ những yêu cầu về tin đối với các loại đối tượng, và bản thân chúng ta cũng không tích lũy được kiến thức một cách có hệ thống để sẵn sàng phục vụ. Ở một số nơi đã tiến hành công tác tra cứu và giải đáp theo yêu cầu, nhưng do thiếu phương tiện nên công việc còn chậm trễ và không đầy đủ.

Một thiếu sót nữa trong nội dung hoạt động thông tin của ta hiện nay là chưa tổ chức thông báo tin khoa học và kĩ thuật trong nước đều đặn. Chúng ta chưa đưa được những tin về các công trình nghiên cứu khoa học, kĩ thuật, những kinh nghiệm tổ chức và quản lí sản xuất, sáng kiến cải tiến kĩ thuật ở trong nước, và chưa đưa được một dòng tin từ dưới lên trên để sau đó chọn lọc, xử lí, và phổ biến rộng rãi, kịp thời cho các cơ sở sản xuất, cơ quan nghiên cứu và các cấp lãnh đạo ở trung ương, địa phương và các ngành. Chúng ta cũng chưa biên soạn được tạp chí tóm tắt để giới thiệu một số hoạt động nghiên cứu về khoa học, kĩ thuật của ta với nước ngoài, đồng thời để làm tài liệu trao đổi.

— Về phương pháp công tác :

Công tác thông tin khoa học và kĩ thuật là một hoạt động khoa học với những phương pháp và phương tiện đặc thù của nó. Hoạt động sản xuất và nghiên cứu khoa học ở nước ta có những đặc điểm riêng, đòi hỏi chúng ta phải có những phương pháp công tác thông tin thích hợp, chứ không thể áp dụng một cách máy móc những kinh nghiệm và phương pháp của nước ngoài. Trong thời gian qua, chúng ta còn mò mẫm nhiều về phương pháp công tác, chúng ta chưa đẩy mạnh việc nghiên cứu và áp dụng những phương pháp công tác thích hợp. Chúng ta cũng còn lúng

tung trong việc xử lí các tài liệu gốc và tận dụng các tài liệu cấp 2, tức là những sản phẩm của các cơ quan thông tin các nước.

Việc tổ chức các kho tư liệu phục vụ thông tin và các hệ thống tìm tin cũng còn đang lúng túng, thêm vào đó là chưa xác định áp dụng một hệ thống phân loại thống nhất và có hiệu quả. Việc nghiên cứu các phương tiện mang tin và hình thức đưa tin thích hợp cũng chưa được giải quyết. Chúng ta mới sử dụng các hình thức thông tin bằng ấn phẩm, chưa tận dụng các hình thức khác như chiếu phim khoa học, kĩ thuật, triển lãm, hội nghị, tọa đàm v.v... Một số cơ quan thông tin đã bắt đầu triển khai công tác chiếu phim khoa học, kĩ thuật phục vụ cán bộ lãnh đạo và cán bộ khoa học, kĩ thuật, nhưng chưa hình thành một tổ chức có nền nếp.

— Về mặt tổ chức :

Nhìn chung, hoạt động thông tin khoa học, kĩ thuật ở nước ta còn mang tính chất tự phát. Chúng ta chưa tích cực xây dựng một hệ thống tổ chức các cơ quan thông tin trong cả nước. Vì vậy, tuy vấn đề đặt ra từ lâu nhưng chưa được giải quyết, ảnh hưởng đến việc xây dựng công tác thông tin khoa học và kĩ thuật của các ngành, các cấp.

Đối với các ngành, các cấp, thì cơ cấu tổ chức, chức năng, nhiệm vụ và nội dung công tác thông tin còn rất khác nhau và không ổn định.

Việc trao đổi tin tức, tư liệu giữa các cơ quan thông tin trong nước, giữa nước ta và nước ngoài làm chưa tốt và chưa thường xuyên. Mặt khác, lực lượng cán bộ thông tin còn mỏng, chưa được bồi dưỡng và đào tạo một cách có hệ thống, trình độ nhiều mặt còn hạn chế, trong khi đó việc điều động lại không ổn định, chưa có những chính sách rõ ràng đối với cán bộ chuyên làm công tác thông tin.

Nguyên nhân chủ yếu của những thiếu sót nói trên trong 10 năm hoạt động thông tin khoa học và kĩ thuật là chúng ta chưa nhận thức được hết tầm quan trọng của công tác đó đối với nhiệm vụ đẩy mạnh sản xuất, phát triển khoa học, kĩ thuật ở nước ta, chưa thấy rõ vị trí chiến lược của nó trong cuộc cách mạng kĩ thuật hiện nay. Vì vậy, về mặt lãnh đạo mà nói, các bộ, các ngành... chưa quan tâm đúng mức đến công tác thông tin khoa học và kĩ thuật, chưa chỉ đạo cụ thể và tạo điều kiện cần thiết để phát triển một cách toàn diện và lâu dài công tác đó. Mặt khác, bản thân các cán bộ ở các cơ quan

thông tin cũng còn thiếu nỗ lực, thiếu linh hoạt trong công tác, chưa chủ động nghiên cứu đề nghị với cấp trên những biện pháp giải quyết thích hợp và kịp thời.

Trước những yêu cầu to lớn và cấp thiết của công cuộc khôi phục và phát triển kinh tế, đẩy mạnh sản xuất, xây dựng cơ sở vật chất, kĩ thuật của chủ nghĩa xã hội, chỉ viện cho tiền tuyến đánh thắng giặc Mĩ xâm lược, công tác thông tin khoa học và kĩ thuật ở nước ta cần phải có những chuyển biến mạnh mẽ để phục vụ công cuộc cách mạng kĩ thuật hiện nay, đồng thời chuẩn bị tiến lên những bước vững chắc sau này.

Với nhận thức đó, mới đây Ủy ban Khoa học và Kĩ thuật Nhà nước đã tổ chức Hội nghị Thông tin khoa học và kĩ thuật toàn miền Bắc lần thứ nhất với sự tham gia của các cán bộ trực tiếp lãnh đạo công tác khoa học, kĩ thuật ở các ngành, các cấp, các cán bộ chuyên làm công tác thông tin khoa học ở các cơ quan và một số đại biểu các cơ quan có liên quan đến công tác thông tin. Hội nghị đã kiểm điểm tình hình công tác, rút ra những bài học kinh nghiệm làm cơ sở để nâng cao chất lượng và xây dựng tổ chức công tác thông tin khoa học, kĩ thuật từng bước vững chắc trong thời gian tới. Hội nghị cũng đã thu thập ý kiến rộng rãi, thảo luận các mặt ưu, khuyết điểm trong công tác từ trước đến nay, qua đó đã nhất trí về phương hướng, nhiệm vụ và những biện pháp cụ thể nhằm đẩy mạnh công tác thông tin hơn nữa, đáp ứng những yêu cầu mới của cách mạng. Đồng thời, Hội nghị cũng đóng góp ý kiến xây dựng một đề án về công tác thông tin khoa học và kĩ thuật chung cho cả nước trước khi Ủy ban Khoa học và Kĩ thuật Nhà nước đệ trình Hội đồng Chính phủ xét duyệt.

Mục tiêu lớn của công tác thông tin khoa học và kĩ thuật ở nước ta là phải bảo đảm được những nhu cầu trước mắt và lâu dài về tin trong nước và nước ngoài, phục vụ đắc lực cho công cuộc xây dựng chủ nghĩa xã hội trong mọi lĩnh vực kinh tế, khoa học, kĩ thuật và quốc phòng. Vì vậy, trong công tác chỉ đạo, tổ chức, xây dựng công tác thông tin cũng như trong những hoạt động cụ thể, chúng ta cần phải quán triệt phương châm của Đảng là *bám sát kế hoạch phát triển kinh tế, khoa học, kĩ thuật và quốc phòng trong từng giai đoạn, gắn chặt với sản xuất, đồng thời chuẩn bị từng bước vững chắc, có hệ*

thống cho những kế hoạch phát triển lớn sau này.

Công tác thông tin khoa học và kĩ thuật phải được tiến hành một cách *thiết thực, chính xác, kịp thời và tiết kiệm*. Vì vậy, chúng ta phải làm có trọng tâm, trọng điểm. ... « Công tác thông tin khoa học và kĩ thuật ở nước ta phải tập trung sức vào những ngành trọng điểm hiện nay như *nông nghiệp, nhiều ngành sản xuất hàng tiêu dùng, một số ngành chủ chốt của công nghiệp nặng, của giao thông vận tải, của xây dựng cơ bản, của quốc phòng v.v...* » (1). Và trong những ngành đó, phải tập trung vào những vấn đề trước mắt, thiết thực, đồng thời phải tính đến phương hướng phát triển lâu dài sau này. Muốn vậy, một mặt chúng ta phải nắm được những yêu cầu của thực tế nước ta, mặt khác phải nhanh chóng tìm hiểu những tiến bộ mới nhất về khoa học và kĩ thuật trên thế giới, đặc biệt về những ngành đã nói trên, đồng thời không bỏ qua những tin tức, tài liệu khoa học, kĩ thuật đã cũ nhưng vẫn cần thiết và phù hợp với trình độ sản xuất ở nước ta. Chúng ta cần tận dụng, thừa kế những tin tức, tài liệu khoa học, kĩ thuật đã xử lí của thế giới, đầy mạnh hợp tác quốc tế để bảo đảm nguồn tin liên tục, sử dụng triệt để khả năng thông tin của cán bộ khoa học, kĩ thuật trong và ngoài nước, phối hợp chặt chẽ hoạt động của các cơ quan thông tin khoa học và kĩ thuật các bộ, các ngành, các viện nghiên cứu, thiết kế, các trường đại học và các cơ sở sản xuất.

Về nghiệp vụ mà nói, để chuẩn bị làm tốt công tác tổ chức sắp tới và bảo đảm công tác thông tin tiến lên từng bước vững chắc, chúng ta cần thấy rõ *tính chất hệ thống, tính chất chiến lược và phương pháp, nội dung cụ thể* của công tác thông tin như là *một hoạt động khoa học và kinh tế — kĩ thuật*. Toàn bộ các hoạt động trong công tác thông tin là một hệ thống lớn, bắt buộc phải tuân tự qua những khâu cơ bản trong mọi quá trình thông tin nói chung như *thu thập, phân tích, xử lí, lưu trữ (nhờ), chọn lọc và phổ biến*. Để bảo đảm tính toàn vẹn của hệ thống, chúng ta không thể coi nhẹ một khâu nào trong toàn bộ quá trình thông tin. Do không quan tâm đúng mức đến khâu *lưu trữ và tra cứu* (chọn lọc) tin nên trong thời gian qua, nhiều cơ quan thông tin chỉ có thể tiến hành công tác thông tin ở mức thấp là tùy tiện dịch hoặc lược dịch những bài báo nước ngoài và cho in phổ biến trong các tạp chí. Quan niệm đơn giản như vậy đã dẫn tới một nội dung thông tin nghèo

nàn, chắp vá, không có hệ thống nên tác dụng phục vụ rất ít.

Nội dung chủ yếu của hoạt động thông tin khoa học và kĩ thuật là *thu thập, thường xuyên và đầy đủ các loại tài liệu, xử lí một cách có hệ thống những tài liệu gốc (cấp 1), tổ chức kho tra cứu và phục vụ tra cứu tin; cuối cùng là phổ biến nhanh chóng và thường xuyên đến tay người sử dụng bằng các phương tiện và hình thức thích hợp*.

Trên cơ sở tình hình hiện nay và yêu cầu đối với công tác thông tin khoa học và kĩ thuật, mục tiêu trước mắt trong phương hướng phát triển của công tác đó ở nước ta trong vài năm tới là *củng cố, nâng cao một mức chất lượng công tác* nhằm phục vụ kịp thời những vấn đề lớn trong sản xuất và chiến đấu, trong kinh tế và khoa học, kĩ thuật theo kế hoạch khôi phục và phát triển kinh tế của Nhà nước, đặc biệt cần chú trọng đến *thông tin kĩ thuật phục vụ sản xuất và thông tin kinh tế — kĩ thuật phục vụ lãnh đạo công, nông nghiệp*. Để bảo đảm mục tiêu đó, cần tận dụng và củng cố các cơ quan thông tin hiện có, đưa chúng dần dần vào nền nếp, và thực hiện việc xây dựng một nền móng ban đầu cho một hệ thống thông tin hoàn chỉnh, theo đúng phương châm đã nêu là *từng bước vững chắc, có hiệu lực, hợp lí và tiết kiệm nhất*.

Công tác thông tin khoa học — kĩ thuật và kinh tế — kĩ thuật phải nhằm phục vụ ba loại đối tượng chính là *cán bộ sản xuất, cán bộ lãnh đạo, cán bộ giảng dạy và nghiên cứu; hình thức và nội dung hoạt động thông tin phải tùy theo từng loại đối tượng mà thay đổi cho thích hợp*.

Đối với *cán bộ kĩ thuật, công nhân* làm việc tại các xí nghiệp, công, nông trường, nội dung thông tin chủ yếu là các công nghệ sản xuất, các qui trình qui phạm đã ổn định, các biện pháp kĩ thuật cụ thể, các mặt hàng mới, những vật liệu mới... Cán bộ sản xuất trực tiếp rất cần được thông tin nhanh chóng về những sáng kiến phát minh, cải tiến kĩ thuật, hợp lí hóa sản xuất trong nước bằng nhiều hình thức phổ biến sinh động khác nhau như phim ảnh, tọa đàm, hội nghị trao đổi kinh nghiệm v.v...

Đối với *cán bộ lãnh đạo cao cấp của Đảng và Nhà nước*, cần thông tin những tri thức tổng hợp về nhiều ngành khoa học, kĩ thuật.

(1) Bài nói chuyện của Thủ tướng Phạm Văn Đồng trong Hội nghị Thông tin khoa học và kĩ thuật toàn miền Bắc lần thứ nhất.

Đó là những tin, những bài tổng hợp về tình hình hiện nay ; xu hướng phát triển và những dự báo khoa học, kĩ thuật và kinh tế ; đường lối chính sách và những phương pháp mới về tổ chức, lãnh đạo, quản lí khoa học, kĩ thuật cần thiết cho việc giải quyết công tác hằng ngày và dự thảo những kế hoạch phát triển kinh tế, khoa học và kĩ thuật của nước ta.

Đối với cán bộ lãnh đạo các ngành kinh tế cụ thể, cần thông tin những tri thức chuyên môn của ngành và các ngành liên quan dưới giác độ kinh tế—kĩ thuật, gồm những tin tổng hợp về tình hình, xu hướng, triển vọng và các vấn đề lãnh đạo, quản lí của ngành.

Đối với cán bộ giảng dạy tại các trường đại học và trung học chuyên nghiệp và cán bộ nghiên cứu, thiết kế, chế tạo, nhu cầu về tin là những tri thức khoa học và kĩ thuật hiện đại liên quan tới nội dung giảng dạy và đề tài nghiên cứu, tình hình hiện tại và xu hướng phát triển của từng ngành, những phương pháp nghiên cứu, thiết kế, chế tạo mới, những thiết kế mẫu, những thiết bị và công cụ giảng dạy và nghiên cứu mới.

Trong vài năm tới, căn cứ vào tình hình hiện nay của ta và vào những yêu cầu về tin của từng loại đối tượng trên đây, hoạt động thông tin khoa học và kĩ thuật ở nước ta cần nhằm vào những phương hướng và nhiệm vụ sau đây :

— Sưu tầm, xử lí và phổ biến những tin về kinh nghiệm, thành tựu và tình hình phát triển khoa học và kĩ thuật trước đây và gần đây trên thế giới thích hợp với trình độ và yêu cầu trước mắt của ta. Đặc biệt chú trọng đến hướng ứng dụng và nhập kĩ thuật nước ngoài, nhập những tài liệu khoa học, kĩ thuật nhiệt đới, những tin kinh tế—kĩ thuật của các nước ở châu Á. Bên cạnh đó, cần tổ chức tập hợp và trao đổi những tin tức khoa học, kĩ thuật, các kinh nghiệm sản xuất, sáng kiến cải tiến kĩ thuật giữa các ngành sản xuất trong nước và ở mọi cấp.

— Từng bước xây dựng các kho tư liệu và kho tra cứu tin, trước hết là kho tra cứu tin thuộc cơ quan thông tin khoa học và kĩ thuật trung ương để tiến đến xây dựng một trung tâm tư liệu khoa học, kĩ thuật quốc gia. Đối với những ngành quan trọng có liên quan đến nhiều ngành khác nhau, cũng cần tiến hành công tác đó.

— Từng bước xây dựng một mạng lưới các cơ quan thông tin khoa học và kĩ thuật phù hợp với tình hình cụ thể của ta hiện nay, đồng thời bảo đảm được tính hệ thống, lâu

dài. Trong những năm tới, cần xây dựng cơ quan thông tin khoa học, kĩ thuật làm nhiệm vụ trung tâm thông tin toàn quốc ; đồng thời đẩy mạnh việc xây dựng các cơ quan thông tin ở các bộ, các ngành trọng điểm. Trong hệ thống đó, các cơ quan thông tin sẽ được phân cấp một cách tương ứng với hệ thống tổ chức của các ngành kinh tế hoặc chính quyền, và sẽ phân công nhau phục vụ các loại đối tượng khác nhau, ứng với các cấp. Chẳng hạn, công tác thông tin kĩ thuật phục vụ cán bộ kĩ thuật, công nhân trực tiếp sản xuất sẽ do các cơ quan thông tin của các bộ, các ngành trực tiếp chỉ đạo, và có thể phân công cho những bộ phận thông tin của các viện thiết kế, chế tạo hoặc các xí nghiệp lớn trong bộ, trong ngành đảm nhiệm. Công tác thông tin phục vụ cán bộ lãnh đạo Đảng và Nhà nước do Ủy ban Khoa học và Kĩ thuật Nhà nước tiến hành. Công tác thông tin kinh tế—kĩ thuật phục vụ cán bộ lãnh đạo các bộ, tổng cục và các ngành sẽ do các cơ quan thông tin của bộ hoặc ngành hữu quan đảm nhiệm là chủ yếu, nhưng trong thời gian trước mắt, Ủy ban Khoa học và Kĩ thuật Nhà nước có thể phụ trách một phần công tác đó đối với một số ngành cho đến khi các ngành đó có thể tự đảm nhiệm được. Trong khi đó, công tác thông tin phục vụ cán bộ giảng dạy và nghiên cứu sẽ do các trường đại học, các viện nghiên cứu cơ bản và một phần do cơ quan thông tin trung ương thuộc Ủy ban Khoa học và Kĩ thuật Nhà nước đảm nhiệm.

— Trong công tác xây dựng tổ chức, cần chú trọng tiến hành đào tạo cán bộ, tăng cường cơ sở vật chất, hợp tác quốc tế, học hỏi kinh nghiệm nước ngoài, để trong một thời gian tương đối ngắn ta có thể đưa công tác thông tin vào nền nếp, không những có thể làm được nhiệm vụ thông tin nhanh chóng, chính xác và kịp thời mà còn có thể bắt tay vào nghiên cứu một số vấn đề về khoa học thông tin hiện đại.

Trên cơ sở những phương châm, phương hướng và nhiệm vụ lớn đã nêu, trong ba năm tới chúng ta phải phấn đấu thực hiện một số công tác chủ yếu sau đây :

1. Tiến hành hoạt động thông tin phục vụ các đối tượng tương ứng.

Đi đôi với việc chuẩn bị về mọi mặt để xây dựng công tác thông tin khoa học và kĩ thuật một cách có hệ thống và trên qui mô lâu dài, trên cơ sở lực lượng hiện nay, chúng ta vẫn tiếp tục triển khai và không ngừng

nâng cao chất lượng công tác thông tin để đáp ứng yêu cầu về tin ngày càng tăng của các đối tượng phục vụ đã nêu. Đối với từng loại đối tượng khác nhau, cần có những hình thức phục vụ thích hợp do các cơ quan thông tin tương ứng đảm nhiệm như đã nói ở trên. Đặc biệt, cần chú trọng đẩy mạnh công tác *thông tin kĩ thuật phục vụ sản xuất* vì đây là một công tác rất quan trọng, trực tiếp đóng góp vào công cuộc cách mạng kĩ thuật ở nước ta.

2. Tổ chức kho tư liệu và hệ thống tìm tin:

— Bước đầu xây dựng kho tư liệu khoa học và kĩ thuật trung ương ở Ủy ban Khoa học và Kĩ thuật Nhà nước, bao gồm các phiếu do các cơ quan thông tin khoa học, kĩ thuật nước ngoài biên soạn và ta chọn lọc theo những đề tài cần thiết. Việc tận dụng các tài liệu thông tin cấp 2 như vậy sẽ giúp ta tiết kiệm được thời gian và công lao động. Bên cạnh đó, kho tư liệu còn bao gồm những tài liệu xử lí từ những tài liệu gốc trong và nước ngoài, những thông báo, tham quan, khảo sát, những tư liệu kĩ thuật của các phái đoàn khoa học và kĩ thuật hoặc các nghiên cứu sinh, thực tập sinh của ta ở nước ngoài về.

— Bước đầu xây dựng hệ thống tra cứu và tìm tin thích hợp, trước mắt dùng hệ thống phiếu đục lỗ, tiến tới sử dụng những phương pháp và phương tiện hiện đại hơn.

3. Tổ chức xây dựng mạng lưới thông tin khoa học và kĩ thuật:

— Nghiên cứu và lập kế hoạch xây dựng mạng lưới thông tin khoa học, kĩ thuật cho toàn miền Bắc nước ta, đề ra những bước đi phù hợp và những biện pháp cụ thể để thực hiện.

— Tiến hành xây dựng Viện thông tin khoa học và kĩ thuật trung ương thuộc Ủy ban Khoa học và Kĩ thuật Nhà nước làm cơ quan trung tâm của toàn mạng lưới, đồng thời xây dựng một số trung tâm thông tin khoa học và kĩ thuật ngành, và triển khai công tác thông tin khoa học, kĩ thuật ở một số cơ sở sản xuất; bước đầu thực hiện phân công, phân nhiệm giữa các cơ quan thông tin hiện có và sắp xây dựng; qui định quan hệ giữa mạng lưới thông tin khoa học, kĩ thuật và mạng lưới thư viện khoa học và kĩ thuật.

— Tiến hành các công tác tổ chức, đào tạo cán bộ, xây dựng cơ sở vật chất, kĩ thuật, tổ chức bảo đảm nguồn tin và tiến hành hợp tác quốc tế.

Để thực hiện những nhiệm vụ và nội dung công tác nói trên, trong thời gian tới cần tiến hành những biện pháp lớn như sau:

1. Đào tạo cán bộ thông tin khoa học, kĩ thuật.

Như đã nói ở trên, thông tin khoa học đã trở thành một khoa học, có mục đích và phương pháp hoạt động và nghiên cứu riêng, vì vậy chúng ta cần đào tạo một đội ngũ cán bộ thông tin có đủ năng lực thực hiện tốt kế hoạch công tác. Cán bộ thông tin khoa học trước hết cần có trình độ khoa học, kĩ thuật; có kinh nghiệm và thực tế công tác khoa học, kĩ thuật các ngành; biết nhiều ngoại ngữ; và được bồi dưỡng thường xuyên về nghiệp vụ thông tin khoa học. Ngoài ra, công tác thực tế đòi hỏi cán bộ thông tin khoa học có trình độ tổng hợp những vấn đề lớn, có khả năng xử lí, chọn lọc những tư liệu thích hợp, biết phân tích những khía cạnh kinh tế—kĩ thuật, và nhạy cảm với những yêu cầu trước mắt và lâu dài của nền kinh tế quốc dân và của cuộc cách mạng kĩ thuật ở nước ta.

Tất nhiên, không phải một lúc chúng ta có đủ cán bộ có trình độ như vậy; đó là một phương hướng phấn đấu mà chúng ta cần kiên trì thực hiện từng bước.

Việc đào tạo và bồi dưỡng có thể tiến hành theo các hình thức như cử đi thực tập hoặc theo học các lớp bồi dưỡng tại các cơ quan thông tin ở các nước bạn; tổ chức các hội nghị, các lớp tại chức hoặc các lớp ngắn hạn về nghiệp vụ thông tin; tổ chức các lớp ngoại ngữ tập trung hay tại chức cho cán bộ thông tin. Mặt khác, để chuẩn bị cán bộ cho việc phát triển sau này, cần phải có kế hoạch đào tạo hoàn chỉnh như cử học sinh đi học dài hạn tại các trường về thông tin khoa học, kĩ thuật ở nước ngoài, đồng thời chuẩn bị điều kiện để tổ chức đào tạo trong nước.

2. Tổ chức nguồn tin.

Tài liệu là phương tiện làm việc không thể thiếu được của công tác thông tin, vì vậy chúng ta cần tổ chức tốt những nguồn tin và bảo đảm chúng hoạt động nhanh, rộng và liên tục. Tài liệu khoa học chúng ta hiện có trong tay còn quá ít, lại phân tán, việc phân phối và sử dụng còn nhiều điểm không hợp lí. Trong thời gian tới, cần cố gắng thu thập đầy đủ hơn nữa các tài liệu cấp 1 và cấp 2 của nước ngoài, các tài liệu khoa học, kĩ thuật trong nước, đồng thời tổ chức việc phân phối và khai thác các nguồn độ sao cho hợp lí nhất.

Đối với tài liệu cấp 1 (tài liệu gốc), gồm các loại sách, báo, tạp chí, tập san khoa học, kĩ thuật v.v... cần tăng cường cung cấp cho các thư viện khoa học, kĩ thuật trung ương và các ngành, các bộ; đồng thời cần qui định quan hệ giữa các thư viện với các cơ quan thông tin khoa học, kĩ thuật trong việc thu thập và sử dụng các nguồn tin đó. Ngoài ra, chúng ta cũng cần nghiên cứu biện pháp tổ chức để quản lí một cách hợp lí hơn nữa việc mua các sách, báo, tài liệu khoa học, kĩ thuật nước ngoài. Ngoài việc mua tài liệu, sách báo, ta cần tích cực tranh thủ con đường hợp tác quốc tế để tăng thêm nguồn tài liệu.

Đối với các tài liệu cấp 2 (tài liệu đã xử lí), bao gồm các tài liệu như tạp chí tóm tắt, các bài tổng luận, tin nhanh, thông báo thư mục, các phiếu in sẵn v.v..., cần tổ chức thu thập tương đối đầy đủ và có hệ thống, chủ yếu do Viện thông tin khoa học và kĩ thuật trung ương tiến hành, thông qua quan hệ hợp tác quốc tế với các viện thông tin các nước xã hội chủ nghĩa. Với những tài liệu đã xử lí đó, chúng ta chỉ cần sắp xếp có hệ thống và liên tục bổ sung, và như vậy sau nhiều năm, chúng ta sẽ có một kho tư liệu và tra cứu khá đầy đủ. Qua các hệ thống tra cứu đó, ta cũng có thể nhanh chóng có được các tài liệu gốc từ các cơ quan thông tin của các nước bạn.

3. Tổ chức xử lí tin, xây dựng các kho lưu trữ tư liệu và kho tra cứu.

Công tác xử lí tin là khâu quan trọng nhất trong quá trình sản xuất tin và đòi hỏi một trình độ nghiệp vụ cao. Như trên đã nói, do chưa làm tốt khâu này, hoặc nói đúng hơn là chỉ tiến hành ở mức xử lí đơn giản là dịch và trích dịch các tài liệu nước ngoài, nên nội dung các tài liệu thông tin của chúng ta còn nghèo nàn, thiếu tính hệ thống và vốn tư liệu của chúng ta chưa tổ chức được.

Trong công tác xử lí tin, ta có một thuận lợi cơ bản là có thể tận dụng những tài liệu đã xử lí của các cơ quan thông tin nước ngoài như trên đã nói, nhưng không phải vì vậy mà ta không tự tiến hành công việc đó, đặc biệt đối với các tài liệu gốc ta có sẵn trong tay, và nhất là đối với các tài liệu trong nước. Công tác xây dựng kho thông tin tra cứu trên cơ sở các tài liệu cấp 2 của nước ngoài, như trên đã nói, sẽ do Viện thông tin khoa học và kĩ thuật trung ương

phụ trách trước khi các trung tâm thông tin ngành có thể đảm nhiệm và tiếp tục bổ sung. Về công tác xử lí tin trong nước và xây dựng kho tra cứu tương ứng thì các cơ quan thông tin các ngành, các bộ thực hiện là chủ yếu. Tuy nhiên, Viện thông tin khoa học và kĩ thuật trung ương vẫn có nhiệm vụ chọn lọc những tin đó, xuất bản định kì để làm tài liệu phổ biến trong nước và trao đổi với nước ngoài.

Công tác xử lí một khối lượng tài liệu khá lớn đòi hỏi phải huy động các cơ quan thông tin, ngoài lực lượng cán bộ của mình, phải huy động khả năng của cán bộ khoa học, kĩ thuật ngành trong một mạng lưới cộng tác viên. Cần nghiên cứu và ban hành một chế độ đối với cộng tác viên thông tin khoa học, kĩ thuật để khuyến khích cán bộ tham gia.

Để bảo đảm công tác tra cứu tin, trước mắt cần nghiên cứu các hệ thống tìm tin thủ công và bán cơ giới thích hợp, và sẽ dần dần tiến tới nghiên cứu áp dụng các hệ thống tìm tin cơ giới hóa với những thiết bị hiện đại. Viện thông tin khoa học và kĩ thuật trung ương cần tiến hành công tác này trước để rút kinh nghiệm và đào tạo cán bộ nghiệp vụ cho các cơ quan thông tin các cấp.

4. Xây dựng cơ sở vật chất và phương tiện phổ biến tin.

5. Tăng cường hợp tác quốc tế.

6. Xây dựng đề án « Hệ thống thông tin khoa học, kĩ thuật » toàn miền Bắc.

Trong công tác thông tin khoa học và kĩ thuật, chúng ta còn phải làm rất nhiều việc, còn phải khắc phục nhiều khó khăn. Với những phương châm và phương pháp đúng, được sự ủng hộ của lãnh đạo, sự quan tâm của các ngành, các cấp, với những cố gắng của mỗi người làm công tác thông tin khoa học và kĩ thuật, chúng ta quyết tâm làm tốt nhiệm vụ, phục vụ đắc lực hơn nữa cuộc cách mạng kĩ thuật ở nước ta.

« Đây là một vấn đề khó, nhưng chúng ta phải làm tốt và có khả năng làm tốt » như lời Thủ tướng Phạm Văn Đồng đã nói trong Hội nghị thông tin khoa học và kĩ thuật toàn miền Bắc lần thứ nhất.